

Література:

1. *Бочаров М.К.* Основы теории проектирования систем картографических зна-ков. – М.: Недра, 1966. – С. 54–56.
2. *Буданов В.П.* Карта в преподавании географии.– М., 1948. – 130 с.
3. *Шевченко В.О.* Гносеологічна сутність карти та триєдиний чинник її привабливості // Картографія та вища школа: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т передових технологій, 2008. – Вип.13. – С. 40.

УДК 528.94 : 796.5

Ю.І. Прасул

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНЕ КАРТОГРАФУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО РАЙОНУ

Стаття присвячена актуальним питанням туристсько-рекреаційного картографування. Увага приділена сільському адміністративному району як перспективній території для подальшого розвитку туризму та рекреації. Характерні риси та пропозиції зі структури і змісту картографічної туристсько-рекреаційної системи апробовані на прикладі серії карт Краснокутського району з викладенням у даній публікації.

Ключові слова: туристсько-рекреаційне картографування, сільський туризм, серія карт.

Yu. Prasul

TOURIST- RECREATIONAL CARTOGRAPHY OF RURAL DISTRICT

Article is dedicated to the actual problems of tourist-recreational cartography. Attention is given to rural district as promising territory for further development of tourism and recess. Characteristic features and proposals according to structure and in content of cartographic tourist-recreational system are approved based on the example to series of the maps of Krasnokutskiyi district with the account in this publication.

Keywords: tourist-recreational cartography, rural tourism, series of the maps

Вступ. Картографічні твори туристської тематики за обсягами видання та популярністю серед населення займають друге місце після картографічної продукції навчальної тематики. Основними елементами їх тематичного змісту є умови і фактори розвитку туризму та рекреації, що визначають туристсько-рекреаційний потенціал, під яким розуміємо сукупність усіх наявних можливостей, що використані або можуть бути використані для розвитку даної галузі. Ступінь розвитку різних видів туризму та туристської інфраструктури, наявність та унікальність певних природних та історико-культурних ресурсів зумовлюють спрямованість картографічного забезпечення сільського адміністративного району. З 50-х рр. ХХ ст. постійно видаються і перевидаються туристські карти, схеми, атласи міст, областей, фізико-географічних районів, держави. Усе це сприяє обізнаності населення

з туристсько-рекреаційним потенціалом певної території та подальшому активному розвитку туризму. На жаль, у той час, коли туризм у сільській місцевості визнаний одним із перспективних напрямів розвитку туризму, його інформаційне і картографічне забезпечення залишається на дуже низькому рівні. В окремих сільських районах розробляються і видаються інформаційні буклети, де картографічне зображення посідає останнє місце.

Вихідні передумови. В указі Президента України «Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року» (№ 973/99 від 10.08.1999), постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 рр.» (№ 583 від 29.04.2002) відзначаються такі проблеми розвитку туризму, як недосконалість бази даних стосовно об'єктів туристичної сфери і створення державної туристичної геоінформаційної системи. Тобто однією із задач поставлено поліпшення інформаційного забезпечення розвитку туризму. Все це безпосередньо стосується і туризму в сільській місцевості.

Формулювання цілей статті. Таким чином, необхідно розробити системні науково-методичні положення картографічного забезпечення для потреб туризму та рекреації сільського адміністративного району як перспективної території у даній галузі. При цьому основна складність при розробці конкретних рекомендацій пов'язана з різноманітністю агротуристського потенціалу України, можливістю формування природно-етнографічних, самобутніх, ексклюзивно-оригінальних програм сільського туризму в різних регіонах держави.

Виклад основного матеріалу. Системне картографічне забезпечення сільського туризму є практичним напрямом сучасного географічного картографування, а його основна мета полягає у забезпеченні туристів, рекреантів, організаторів і дослідників туризму практично спрямованою інформацією про сільську місцевість, її історію, природу, культуру, населення, об'єкти туризму та туристичної інфраструктури, умови і фактори розвитку туристичної діяльності. Використання системної методології дозволяє відображати туристсько-рекреаційну систему з її елементами системою картографічних творів для потреб туризму, туристичних каталогів та буклетів, а також здійснювати системну реалізацію цього процесу [2].

Теоретичні й експериментальні дослідження з проблеми створення туристсько-рекреаційних картографічних творів сільського району, аналіз публікацій з тематики туристського картографування та виданих картографічних творів, розгляд особливостей сільського туризму, умов і ресурсів його розвитку дозволили сформулювати *характерні риси* туристсько-рекреаційного картографування сільського району, як-то: *синтезований підхід* до картографування, бо в туристсько-рекреаційному процесі поєднані взаємодіючі елементи різного походження (діяльність рекреанта та організаторів туризму та відпочинку, територія з її туристичними ресурсами, населення з його традиціями, творчістю та самобутністю); *визначення об'єкта*

картографування як реального, об'єктивно існуючого територіального туристсько-рекреаційного комплексу, як цілісної системи природних, біокультурних, історико-культурних, соціально-економічних підсистем, які в подальшому складають зміст картографічних творів; *дотримання принципів* цілісності, вибірковості, цілеспрямованості, декомпозиції системи, структурності та ієрархічності; *створення* для перспективних сільських районів *системи картографічних творів*, яка задовольняла б вимоги всіх груп споживачів – туристів, краєзнавців, менеджерів з організації туризму, дослідників у туристичній галузі; *використання системи* тем, характеристик та показників для всебічного і повного відображення умов і ресурсів розвитку туризму; *використання* та органічне поєднання найбільш сучасної, детальної та повної вихідної інформації графічного, літературного, статистичного, анімаційного та інших типів; *застосування картографічного методу* відображення інформації як основного, доповненого текстовими описами, рисунками, фотографіями пам'яток та об'єктів туристичної індустрії, аерокосмічними знімками, у зв'язку з чітко вираженим територіальним аспектом використання місцевих ресурсів даної території; *внутрішня єдність* серії карт за масштабним рядом, точністю, детальністю тематичного змісту, способами зображення та оформлення; *використання* для наочного відображення тематичного змісту картографічних творів натуралістичних та символічних картографічних значків, художніх рамок у народних традиціях, кольорових ілюстрацій, чітких шрифтів; *нестандартність* та оригінальність художнього оформлення картографічних творів для потреб туризму для відображення своєрідності природи, етнографічних особливостей.

Ураховуючи розглянуті характерні риси туристсько-рекреаційного картографування сільських районів, розміри їх територій, різноманіття ресурсів і потенційну кількість споживачів даної продукції, доцільно запропонувати для сільських районів, що визначені перспективними для розвитку туризму, таку систему картографічних творів: комплексну туристську карту району в масштабі 1:50 000, серію туристсько-рекреаційних карт у масштабах 1:100 000 – 1:200 000, геоінформаційну систему в базовому масштабі 1:50 000. Запропоновану систему картографічних творів доцільно представити користувачу в електронній (або мультимедійній) та паперовій версіях. При цьому мультимедійне представлення інформації доцільно умовно поділити на три розділи: картографічний, графіки та мультимедіа, статистики та текстів [1].

Комплексна туристська карта сільського адміністративного району – це оглядова карта, яка інтегрує дані про природні та культурні об'єкти туризму і рекреації, народні промисли та етнографічні особливості, систему об'єктів туристичної інфраструктури, діючі та перспективні туристсько-краєзнавчі маршрути, території сучасного і перспективного розвитку різних видів туризму та рекреації. Вона використовується як джерело просторової інформації про ресурси розвитку туризму і пізнавально-рекреаційні

достойнства місцевості для попереднього ознайомлення з районом, проектування і розробки різноманітних туристських програм і подорожей та іноді для використання під час самих подорожей. Комплексна карта має містити у великих масштабах плани окремих туристсько-екскурсійних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури.

Серія туристсько-рекреаційних карт призначена для ознайомлення туристів та відпочиваючих із пам'ятками певної тематики, як-то природні особливості краю, архітектура різних століть, місця, пов'язані з життям і творчістю видатних людей, археологічні пам'ятки, заповідні об'єкти тощо. До картографічних творів цієї групи потрібно віднести і карти для мисливців та рибалок. Зміст карт змінюється відповідно до типів об'єктів, які складають провідну тему картографічного твору.

Геоінформаційна система (ГІС) ресурсного потенціалу туризму призначена, в першу чергу, для роботи менеджерів з організації туристичних подорожей, також може бути використана туристами та рекреантами для попереднього ознайомлення з можливостями відпочинку на даній території. Дана система органічно поєднує інформацію про умови і ресурси розвитку туризму в даному регіоні, розглядаючи туристичну діяльність як різновид рекреації, форму проведення вільного часу, специфічну галузь економіки. Просторовою складовою є карта району, плани окремих населених пунктів з багатим туристично-рекреаційним потенціалом та плани окремих екскурсійних пам'яток, які супроводжуються вичерпною базою даних про відображені об'єкти. Як первинна база інформації дані картографічні твори можуть бути використані дослідниками та науковцями в галузі туризму та туристських ресурсів.

Краснокутський район – один із 12 районів Харківської області, який був визначений Харківською обласною адміністрацією перспективним для розвитку туризму. В ході експериментальних розробок запропоновано систему туристсько-рекреаційних картографічних творів цього району: комплексну туристську карту в масштабі 1:50 000 [3, 4], серію туристсько-рекреаційних карт в масштабі 1:200 000 для настільного використання, ГІС у базовому масштабі 1:100 000. Більш детально розглянемо серію туристсько-рекреаційних карт Краснокутського району, карти якої об'єднані загальними методологічними концепціями та принципами системного картографування і містять різнобічну інформацію про природні, біокультурні, історико-культурні та соціально-економічні туристські ресурси. Вона може використовуватися туристами, краєзнавцями, менеджерами туристичних установ, регіональними та місцевими управлінськими структурами, а також під час навчального процесу в середній шкільній, вищій та післядипломній ланках освіти.

Дана серія містить дві загальні (загальногеографічну, комплексну туристську) та шість галузевих карт (компоновка відображена на рис.): «Природні туристсько-рекреаційні ресурси», «Біокультурні туристсько-

рекреаційні ресурси», «Культурно-історичні туристсько-рекреаційні ресурси», «Інфраструктура району», «Сучасний стан та перспективи розвитку туризму».

Назва масштаб		Текстова та ілюстративна частини (за тематикою карти)
Умовні позначення		

Серію відкриває загальногеографічна карта району (відображено межі області та району, населені пункти, шляхи сполучення, гідрографічні об'єкти, ліси), у текстовій частині подано загальну характеристику району.

Карта «Природні туристсько-рекреаційні ресурси» на ландшафтній основі відображає особливості природних рекреаційних ресурсів, що, як правило, є основними для розвитку сільського туризму та рекреації, текстом розкривається оцінка їх придатності для даної галузі. Крім того, відображені рекреаційні природні місцевості на річках та в лісах, мисливські та рибальські ресурси.

На карті «Біокультурні туристсько-рекреаційні ресурси» відображені пам'ятки природи, заказники місцевого значення, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва державного значення, цікаві об'єкти природи, в текстовій частині подана їх кількісна та якісна характеристика.

Карта «Культурно-історичні туристсько-рекреаційні ресурси» надає інформацію значками з індивідуальними номерами про археологічні пам'ятки, пам'ятники (воєнної історії, діячам: науки та культури, державним, виробничої та трудової діяльності), витвори монументального мистецтва, пам'ятки архітектури (житлові, сакральні, суспільні, виробничі споруди), музеї, культові споруди православної віри та молитовні будинки, місця народних ремесел. За номерами в текстовій частині подано їх стислий опис.

На наступній карті відображені інфраструктурні об'єкти та установи, які можуть бути використані туристами та рекреантами під час відпочинку: готелі, мисливсько-рибальські бази, бази відпочинку та садиби, що приймають туристів; кафе, їдальні; автозаправні станції, автомагазини, комплекси сервісного обслуговування автомобілів; торговельні заклади (магазини, ринки); спортивні споруди; лікувальні заклади; філії і відділення банків; туристичні установи. В текстовій частині представлені адреси та телефони відображених об'єктів.

На карті «Сучасний стан та перспективи розвитку туризму» відображені діючі та перспективні загальнокраєзнавчі та тематичні туристські маршрути обласного та районного значення (автобусні, пішохідні, велосипедні, лижні), райони перспективного розвитку сільського, етнографічного, курортно-лікувального, промислового туризму, рекреаційні зони. Текстова частина розкриває зміст (послідовність відвідуваних населених пунктів та туристсько-екскурсійних об'єктів в них) кожного із зазначених маршрутів.

Серію закриває комплексна туристська карта Краснокутського району, на якій поєднані окремі (найбільш важливі і значущі в районі) елементи перших чотирьох галузевих карт серії. За цією картою вилучити детальну інформацію про умови і ресурси розвитку туризму та рекреації неможливо, але можна отримати загальне уявлення про район відпочинку, його умови, ресурси та ступінь розвитку інфраструктури.

Усі карти проілюстровані яскравими фотографіями природних, біокультурних, історико-культурних та інфраструктурних туристських об'єктів. У результаті в серії туристсько-рекреаційних карт сільського адміністративного району реалізовані такі функції:

– *комунікативна*: картографічні твори передають інформацію про стан, властивості, місцезнаходження об'єктів туризму та туристичної інфраструктури під час ознайомлення з місцевістю, проведення подорожей чи екскурсій;

– *оперативна*: серія карт і кожна карта окремо орієнтовані на інформаційну підтримку розвитку туризму в регіоні, вирішення практичних завдань, що ставлять перед собою туристи, екскурсанти, краєзнавці, організатори туризму (організація відпочинку, розробка туристичних маршрутів, ознайомлення з місцевістю, проведення подорожі, дослідження ресурсів), узагальнення та систематизацію знань про умови і ресурси розвитку сільського туризму та рекреації;

– *пізнавальна*: отримання нових знань про умови і ресурси розвитку туризму здійснюється через використання карт при викладанні спецкурсів туристичного, краєзнавчого, географічного чи картографічного блоків;

– *конструктивна*: карти відображають різноманітні напрями розвитку туризму в певному районі залежно від його туристсько-екскурсійного потенціалу; туристські карти є основою для створення інших творів (картографічних і некартографічних) з метою інформаційного забезпечення сільського туризму.

Висновки. Перспективи подальших розвідок. У результаті теоретичних та практичних досліджень можна констатувати необхідність розробки

для перспективних в плані розвитку туризму та рекреації сільських районів, створення системи туристсько-рекреаційних картографічних творів, у яку доцільно включати комплексну карту, серію галузевих туристсько-рекреаційних карт та ГІС. Дані картографічні твори, що є складовою частиною регіональної системи картографічних творів для потреб туризму та рекреації, мають повною мірою відображати туристсько-рекреаційний потенціал для сучасного і для перспективного використання у даній галузі. Серед перспектив дослідження у цьому напрямі є розробка детального змісту районних ГІС туристсько-рекреаційного змісту, картографічних творів для учасників дитячо-юнацького туризму та краєзнавства з наступним їх удосконаленням у використанні.

Рецензент – канд. пед. наук, доц. В.А. Редіна

Література:

1. *Березюк Е.Г., Панин А.Н.* Методика и технология создания атласно-информационной системы «Население и рекреационные ресурсы Ставропольского края» // Проблемы непрерывной географической освіти і картографії: Зб. наук. пр. – К.: Ін-т передових технологій, 2007. – Вип.7. – С. 36–39.
2. *Прасул Ю.І.* Інформаційно-картографічне забезпечення сільського туризму // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. пр. – К.: Ін-т передових технологій, 2008. – Вип.8. – С. 244–247.
3. *Прасул Ю.І.* Комплексна туристична карта адміністративного району // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. пр. – К.: Ін-т передових технологій, 2005. – Вип.5. – С. 129–134.
4. *Прасул Ю.І.* Комплексне туристичне картографування // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку: Зб. наук. пр. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – Вип.2. – С. 172–177.

УДК: 631.164 : 332.64

Ю.В. Роганін

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

В.С. Роганіна

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Ю.Ю. Черненко

Відділення АКІБ «УкрСиббанк», м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НОРМАТИВНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ПРИ НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-ГЕОГРАФІВ

Проведені дослідження грошової оцінки земельних ділянок за адміністративними районами Харківської області у 2009 році по землях сільськогосподарського призначення та землях населених пунктів. Розрахована грошова оцінка сільськогосподарських